

מלכיאל שרבט

א

נגד

1. שלום שרבט

2. יצחק שרבט

3. בנימין שרבט

ב

4. מנשה שרבט

5. אחים שרבט חברה לבניין בע"מ

בבית-המשפט העליון

ג

[14.12.2004]

לפני המשנה לנשיא א' מצא והשופטות א' פרוקצ'יה, ע' ארבל

המעורר הגיש לבית-המשפט המחוזי בקשה לפי סעיף 6 לפקודת בזיון בית המשפט (להלן – הפקודה). בבקשה ביקש המערער לכוף את המשיבים לקיים את החלטתו של בית-המשפט המחוזי שלפיה ניתן תוקף של פסק-דין להסדר פשרה בין הצדדים, שעל-פיו על המשיבים לגלות מסמכים שבידיהם ולהציגם בפני מומחים לצורך הערכת שווי הנכסים של המשיבה 5. בית-המשפט דחה את הבקשה וקבע שאף שקיימת הצדקה להפעיל את הפקודה בגין התנהגות המשיבים, לא ניתן לנקוט הליכי בזיון, משום שתקנה 122 לתקנות סדר הדין האזרחי, תשמ"ד-1984 (להלן – התקנות), הקובעת סנקציה כנגד מי שהפר צו לגילוי מסמכים, מאפשרת נקיטת הליכים חמורים פחות.

ד

ה

בית-המשפט העליון פסק:

א. (1) הליך לפי סעיף 6 לפקודה, המסמין את בתי-המשפט לכוף אדם בקנס או במאסר לציית לצו שניתן על-ידיהם, נושא אופי מיוחד, באשר הוא אינו מטיל אחריות פלילית, אך הוא גם אינו הליך אזרחי "טהור". ההליך אינו עונשי במהותו, ומטרתו העיקרית להביא לאכיפת ההחלטה השיפוטית במבט צופה עתיד. הסנקציה בהליך זה היא סנקציה של כפייה. כמו כן עניינו של ההליך במישור היחסים שבין הצדדים המתדיינים, ואין הוא מיועד להטיל דופי במפר הצו או לפגוע בו (157 – 158א).

ו

(2) ייתכנו מקרים, גם אם הם אינם שכיחים, שבהם ניתן לאכוף בהליך של בזיון פסק-דין שהושג בדרך של פשרה (61ב – ג).

ז

(3) הליך הביזיון הוא הליך אכיפה קיצוני, שמקובל לראות בו הליך שיורי, לאחר שההליכים האחרים האפשריים נבחנו או מוצו. אין להיזקק לו כאשר קיימת דרך

- אחרת לביצוע ההוראה השיפוטית. נלל זה משמעו כי כאשר קיימת אפשרות בחירה בין כמה דרכים חלופיות לאכיפתה של הוראת בית-המשפט, יש לנסות קודם את הדרך הקשה פחות לחייב, ורק אם יתברר שדרך זו אינה יעילה להשגת המטרה, יהיה ניתן להיעזר בדרך המכבידה עמו יותר (58ב – ג, 64 – ה).
- א (4) עם זאת עקרון הדרך החמורה פחות אינו מחייב דחיית הליך חמור יותר בכל מקרה שניתן באופן תאורטי להיעזר בהליך חמור פחות. תוצאה זו מחייבת רק כאשר השימוש בהליך חמור פחות הינו מעשי וממשי. קל וחומר שניתן להיעזר בהליך חמור יותר כאשר ניסו לאכוף את הוראת בית-המשפט בשימוש בהליך חמור פחות, והניסיון נכשל. כמו כן אין זה מובן מאליו שסנקציות דינוניות, בייחוד הסנקציה של מחיקת כתב-הגנה הקבועה בתקנה 122 לתקנות, הן בהכרח חמורות פחות מתוצאות הפעלתו של מנגנון הביזיון, ובמצבים מסוימים הן יכולות אף להיות קשות יותר למפר. כל מקרה חייב להיבחן בזהירות על-פי וסיבותיו (64 – 65א, 67א – ב).
- ב. (1) אין להידרש למנגנון האכיפה על-פי סעיף 6 לפקודה אם דבר ההפרה הושלם ואינו ניתן לתיקון. המטרה היא להביא לקיום הצו השיפוטי, וזו תוגשם רק אם יש בידי המבוזה הכוח לתקן את ההפרה או לזוזר בו ממנה (60 – ו).
- (2) כמו כן אין אוכפים מכוח הפקודה אלא צווים והחלטות שמוכנס ברור ושאינם מאפשרים יותר מפירוש אחד. אמנות, לעתים בית-המשפט נדרש להליך של הוכחות על-מנת לפרש את הוראות ההסכם נאשר לשונו אינה חד-משמעית, עם זאת אין מקום להפוך את הדיון למשפט מחודש שיוגשו בו ראיות ויובאו עדויות מומחים על-מנת לברר את כוונת הצדדים. מכל מקום, הבירור צריך להניב קביעות ברורות שניתן לפעול על-פיהן (60 – 61א).
- ג. (1) הפעלת מנגנון הביזיון יש לה השלכות כבדות משקל על הצד המפר, ועל-כן מדיניות שיפוטית ראויה מחייבת כי מנגנון זה יופעל במשורה, במקרים חריגים בלבד. עם זאת השאיפה למנוע פגיעה במפר הצו השיפוטי והאפשרות לנקוט אמצעים קלים יותר אינן חוות הכול, ואין באלה לבדן כדי להכריע את הכף שלא לנקוט הליך לפי הפקודה. יש לשקול גם את שיקול הצדק, דהיינו: אילו צעדים יהוו דרך אכיפה ראויה, מתאימה וצודקת, אשר תביא בחשבון הן את עניינו של המפר הן את עניינו של הנפגע המבקש לאכוף את פסק-הדין, בייחוד כאשר מדובר בפסק-דין שניתן בהסכמת שני הצדדים על בסיס פשרה שהושגה ביניהם (61 – 1, 62א – ב).
- (2) במקרה דנן צווי בית-המשפט והחלטותיו הם ברורים, והיה ראוי לקיימם זה זמן רב. כמו כן המערער עשה כל שלא ידו על-מנת לקיים את ההסכם, בעוד המשיבים נהגו שלא בתום-לב וניסו בכל דרך להתחמק מקיום הסדר הפשרה וצווי בית-המשפט. התעלמות מפגעת ומתמשכת מצו שיפוטי חרף החלטות בית-המשפט, דוגמת זו שבמקרה דנן, מצדיקה נקיטת צעדים על-ידי בית-המשפט ולבקשת הצד הנפגע אשר יובילו לביצוע הצו. כמו כן בהיעדר הליך אזרחי תלוי ועומד ובהיעדר כתב-טענות אין כל אפשרות להפנות את הצדדים להליך אזרחי, ואין כל אפשרות להפעיל את הסנקציות הקבועות בתקנה 122 לחקנות (62 – ה, 64, 67 – ה).

(3) על-כן הפעלת מנגנון האכיפה הקבוע בפקודה הינה הדרך היעילה וההולמת את נסיבותיו הקיצוניות של המקרה (768 – ה, ז – 69א).

חקיקה ראשית שאוזכרה:

- פקודת בזיון בית המשפט, סעיפים 6, 6(1).
- פקודת החברות [נוסח חדש], תשמ"ג-1983, סעיף 235.
- חוק ההוצאה לפועל, תשכ"ז-1967.
- חוק העונשין, תשל"ז-1977, סעיף 287.

חקיקת משנה שאוזכרה:

- תקנות סדר הדין האזרחי, תשמ"ד-1984, תקנה 122, פרק ט'.

הצעות חוק שאוזכרו:

- הצעת חוק כפיית קיום פסקי דין, תשל"ד-1973.

פסקי-דין של בית-המשפט העליון שאוזכרו:

- [1] בג"ץ 490/82 בנק לאומי לישראל בע"מ נ' בית הדין הארצי לעבודה, פ"ד לו(4) 578.
- [2] רע"פ 7148/98 עזרא נ' זלזניאק, פ"ד נג(3) 337.
- [3] ע"פ 1160/98 שיז"פ שיווק יזום פרוייקטים לבניה בע"מ נ' אשכנזי, פ"ד נד(1) 230.
- [4] ע"פ 519/82 גרינברג נ' מדינת ישראל, פ"ד לז(2) 187.
- [5] ע"א 228/63 עוז נ' עזר, פ"ד יז 2541.
- [6] ע"פ 126/62 דיסנצ'יק נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד יז 169.
- [7] ע"פ 5177/03 מור נ' דנציגר – משק פרחים "דן", פ"ד נח(4) 184.
- [8] ע"א 128/59 שרגנהיים נ' אוניברסיטה בראילון, פ"ד יג 1448.
- [9] ע"פ 514/66 חסיד נ' הוצאת ספרים "פרדס" ישראל בע"מ, פ"ד כא(1) 607.
- [10] ע"א 2271/90 ג'מבו חברה לבנין ומסחר (קרני שומרון) בע"מ נ' מרדכי, פ"ד מו(3) 793.

פסקי-דין אנגליים שאוזכרו:

- [11] *Morris v. The Crown Office* [1970] 1 All E.R. 1079 (C.A.).
- [12] *Nicholls v. Nicholls* [1997] 1 W.L.R. 314 (C.A.).

ספרים ישראליים שאוזכרו:

- [13] א' הרנון בזיון בית משפט על ידי אי-ציות (תשכ"ה).

- [14] מ' קשת ביזיון בית-משפט – דיני אכיפת צווים שיפוטיים (תשס"ב).
- [15] י' זוסמן סדרי הדין האזרחי (מהדורה 7, ש' לוינ' עורך, 1995).
- א מאמרים ישראלים שאוזכרו:
- [16] ס' גולרשטיין "יחסיה-גומלין בין דרכי אכיפת הוראות לא-כספיות של בתי-משפט – עקרון הדרך החמורה פחות" משפטים טז (תשמ"ו-תשמ"ז) 176.
- ב בקשת רשות ערעור על החלטתו של ביהמ"ש המחוזי בנצרת (השופטת נ' אפל-דנון) מיום 18.3.2004 בפש"ר 25/93 (כש"א 1325/04). הבקשה נדונה כערעור. הערעור נתקבל.
- ג יורי נחושתן, יפעת אל-תרחמו – בשם המבקש;
ישראל עזיאל, רוז נבון – בשם המשיבים.

פסק-דין

- ד השופטת ע' ארבל
1. השאלה הניצבת במרכזה של וקשת רשות הערעור שבפנינו, שלגביה הסכימו הצדדים כי נדון בה כבערעור, הינה אם יש להיוקק להליכים לפי פקודת בזיון בית המשפט (להלן – פקודת הבזיון) ולכ"ף את המשיבים בקנס או במאסר לקיים את החלטתו של בית-המשפט המחוזי בנצרת מיום 1.4.1993. לפי החלטה זו ניתן תוקף של פסק-דין להסדר פשרה בין הצדדים, שעל-פי סעיף 4 שלו על המשיבים לגלות מסמכים שבידיהם ולהציגם בפני מומחים לצורך הערכת שווי הנכסים של המשיבה 5.
2. בקשת הרשות לערער הוגשה על-ידי מלכיאל שרבט נגד ארבעת אחיו: שלום, יצחק, בנימין ומנשה שרבט, ונגד המשיבה 5, חברת אחים שרבט חברה לבניין בע"מ. הבקשה נדונה בהסכמת הצדדים כערעור על החלטתו של בית-המשפט המחוזי בנצרת (כבוד השופטת ד"ר נ' אפל-דנון) בתיק פש"ר 25/93 (כש"א 1325/04).
- ז עיקרי העובדות
3. האחים שרבט נתונים בסכסוך רב שנים הנוגע לענייני רכוש. בתחילת שנת 1993 עתר המערער, במסגרת תיק פשיטת רגל, לפירוק החברה וכן בבקשה למתן סעד
- פסקי-דין, כרך נט, חלק רביעי, תשס"ה/תשס"ו 2005 52

להסרת קיפוח לפי סעיף 235 לפקודת החברות [נוסח חדש], תשמ"ג-1983. הסדר
הפשרה ופסק-הדין שאישר את ההסדר עומדים במרכז הדיון שבפנינו.

א

בית-המשפט המחוזי קבע כי עובדות המקרה היו כלהלן:

(א) ביום 1.4.1993 הושג הסדר פשרה בין המערער לאחיו, המשיבים 1-4. ההסדר
קיבל תוקף של פסק-דין (להלן – פסק-הדין הראשון) במסגרת תיק פש"ר 25/93.
בהסדר נקבע כי על המשיבים לשלם למערער את שווי חלקו בחברת אחים שרבט חברה
לבניין בע"מ (להלן – החברה) וכן את שווי זכויותיו הנובעות מטענתו שנכסים וזכויות
של החברה נמצאים בידי תאגידים אחרים של המשיבים או בידי תאגידים של מי מהם.

ב

בסעיף 4 לפסק-הדין הראשון נקבע, כדלקמן:

ג

"המומחים יקבעו את השווי על ידי בדיקת ספרי החברה וכל מסמך או
חומר שימצאו לנחוץ לצורך כך, והצדדים יעמידו לרשות המומחים את
החומר שיבקשו, כאמור, לאחר שישמעו את כל טענות הצדדים והסבריהם
לכל דבר ועניין שיתעורר במהלך קביעת השווי וזיהוי הנכסים של החברה
לרבות טענות שנכסים וזכויות של החברה נמצאים בידי תאגידים אחרים
של המשיבים או תאגידים של מי מהם, וטענות של המשיבים כי נכסים
וזכויות של החברה נמצאים בידי תאגידים של מלכיאל, שהטענות הנ"ל
מוכחות על-ידי שני הצדדים".

ד

(ב) לאחר שהמומחה מטעם המערער לא קיבל מהמשיבים את המסמכים שביקשו,
שב המערער ופנה לבית-המשפט המחוזי בבקשה נוספת לפירוק בתיק פירוק 5/94.
ביום 19.4.1994 הגיעו הצדדים להסדר נוסף שקיבל תוקף של פסק-דין, ובו חזרו
והתחייבו לקיים את ההסדר מיום 1.4.1993 (להלן – פסק-הדין השני). משלא המציאו
המשיבים את המסמכים הנדרשים על-אף האמור בפסק-הדין השני, פנה המערער ביום
9.11.2000 לבית-המשפט המחוזי בה"פ 286/00, ובה עתר, בין היתר, למינוי מומחה
מכריע וביקש לחייב את המשיבים ליתן לו את מלוא המידע על-פי ההסדר ועל-פי פסק-
הדין שעל-פיו, ובכלל זה את כל הספרים והמסמכים הנוגעים לכל התאגידים שהיו
בשליטתם של המשיבים עד ליום 3.12.1993, לרבות עיסקאות של החברה עם אותם
תאגידים. בהסכמתם של בעלי-הדין מינה בית-המשפט ביום 19.3.2002 את כבוד
השופט בדימוס ש' ברנר למומחה מכריע.

ה

ו

ז

- א (ג) ביום 4.7.2002 הגיש המערער בקשה "דחופה" לפי סעיף 6 לפקודת הבזיון, ובה נטען כי המשיבים מסרבים להמציא את המסמכים המבוקשים על-פי סעיף 4 לפסק-הדין הראשון. בהחלטתו מיום 1.10.2002 הורה בית-המשפט, על-פי גוסס סעיף 4 לפסק-הדין, כי המומחים ייפגשו ויחליטו מה הם המסמכים שעל בעלי-הדין להעמיד לרשותם.
- ב המומחים לא נפגשו ולא הגיעו להסכמה באשר למסמכים הנדרשים לצורך עבודתם המשותפת על-אף בקשות תוזריות ונשנות של המומחה מטעם המערער ועל-אף כמה החלטות שיפוטיות שניתנו בעניין במסגרת הבקשה, שבעיקרן מורות למומחים להיפגש ולהודיע לצדדים מה הם המסמכים הדרושים להם לצורך קביעת שווי חלקן וזכויותיו של המערער בחברה.
- ג (ד) בצר לו פנה המערער פעם נוספת לבית-המשפט ביום 9.2.2004 בבקשה דחופה לכופף על המשיבים לקיים את ההסדר ואת פסק-הדין שאישר אותו וליתן החלטה בבקשה להפעלת הליכי בזיון בית-המשפט (בש"א 1325/04). החלטתו של בית-המשפט המחוזי מיום 18.3.2004 בבקשה זו היא נושא הערעור שבפנינו.
- ד החלטתו של בית-המשפט המחוזי
- ה 4. בית-המשפט המחוזי סקר בהחלטתו בהרחבה ובפירוט את כל הבקשות, הדיונים וההתכתבויות בין בעלי-הדין, כמו גם את תשובות המשיבים לבקשותיו של המומחה מטעם המערער לגלות את המסמכים. בית-המשפט דחה את טענות המשיבים שלפיהן המסמכים המבוקשים אינם רלוונטיים ואת טענתם כי דרישת המערער בעניין המסמכים כוללת מדי, ואין להיעתר לה. בית-המשפט קבע כי המשיבים החליטו למעשה שלא לגלות שום מסמך למערער או למומחים מטעמו ודבקו בהחלטה זו בהתמדה, בהימנעותם מלמסור את המסמכים במשך שנים. עוד קבע כי המשיבים פעלו בחוסר תום-לב, שאחרת היו ממצייאם את אותם מסמכים שלדעתם רלוונטיים לקביעת השווי כאמור ולא היו נמנעים באופן גורף מלהיעתר לפניית המערער. בית-המשפט דחה את טענתם של המשיבים שלפיה הם גילו את המסמכים הרלוונטיים ואת טענתם כי המערער מנסה "לדוג" מסמכים שאינם נוגעים לסכסוך.
- ו בית-המשפט קבע כי טענת המשיבים שלפיה קיבל המערער מידם חלק מהמסמכים, אינה פוטרת אותם מלהמציא את אולם מסמכים שלא מסרו לו, ואשר הם מגלים התנגדות ממושכת למסירתם. בית-המשפט דחה מכול וכול את טענת המשיבים, שהושמעה לראשונה בבוקר יום הדין, כי המסמכים המבוקשים הושמדו, ואף ציין כי

המשיבים מנועים מלטעון טענה זו בשלב כה מאוחר של הדיונים. הטענה לא הועלתה במשך שנים מאז חתימת ההסדר, אז היו לשיטתם המסמכים קיימים, וחלק מהם אף הוצגו בפני רואה-החשבון מטעם המערער. דרישת המשיבים כי המערער יפרט מה הם המסמכים הנדרשים מלמדת על שהמסמכים אכן קיימים, והיה עליהם לגלותם. בית-המשפט הגדיר את טענת המשיבים כי המסמכים הושמדו כ"טענה הגובלת בזלזול מוחלט בהליכי המשפט ובחוסר תום לב" וקבע כאמור כי אין לקבלה.

א

בית-המשפט הגיע למסקנה חד-משמעית כי בנסיבות העניין אין ספק שקיימת הצדקה להפעיל את פקודת הבזיון בגין התנהגות המשיבים כפי שפורטה. עם זאת הפנה בית-המשפט בהחלטתו לפסיקתו של בית-משפט זה שלפיה אין להיזקק להליכי ביזיון אם קיימת דרך אחרת לביצוע הצו השיפוטי (ראו בג"ץ 490/82 בנק לאומי לישראל בע"מ נ' בית הדין הארצי לעבודה [1], בעמ' 586). בית-המשפט המחוזי סבר כי במקרה דנן לא ניתן לנקוט הליכי ביזיון היות שתקנות סדר הדין האזרחי, תשמ"ד-1984 (להלן – התקנות) מאפשרות נקיטת הליכים חמורים פחות. בית-המשפט הפנה להוראת תקנה 122 לתקנות, הקובעת סנקציה כנגד מי שהפר צו להשיב על שאלון לגילוי מסמכים או לעיון במסמכים או צו למתן פרטים נוספים על דרך של מחיקת כתב-טענותיו ומתן פסק-דין. ההוראה בתקנה 122 הינה הוראה ספציפית, הדוחה הוראה כללית, ולכן לשיטתו של בית-המשפט המחוזי, יש לפעול בהתאם לתקנה 122 לתקנות ולא בהתאם לפקודת הבזיון. על בסיס האמור נדחתה בקשת המערער תוך שבית-המשפט ציין כי באפשרותו של המערער לטעון להפרת הצו על-פי תקנה 122 בהליך הבוררות או בכל פורום אחר. בית-המשפט הטיל הוצאות לדוגמה על המשיבים בשל התנהגותם.

ב

ג

ד

ה

טענות המערער

5. המערער טוען כי משקיבל בית-המשפט המחוזי את טענותיו אחת לאחת וקבע כי הייתה הצדקה להפעיל את פקודת הבזיון, המסקנה המתבקשת היא כי שגה בדחותו את הבקשה ובהפנותו את המערער לסנקציה הקבועה בתקנה 122 לתקנות. לטענתו, אין מדובר בהפרת צו לגילוי מסמכים כי אם בהפרה בוטה ומתמשכת של פסק-דין חלוט, ועל-כן אין להחיל במקרה דנן את הסעד הקבוע בתקנות, שהינו סעד המיועד למקרה של הפרת צו לגילוי מסמכים.

ו

המערער מוסיף וטוען כי החלטתו של בית-המשפט היא בבחינת תרתי דסתרי, שכן מחד גיסא קבע שמקום שקיימת בו דרך אחרת לביצוע הצו אין להיזקק להליכים לפי פקודת הבזיון, ומאידך גיסא קבע כי הפרת הצו על-פי תקנה 122 לתקנות אינה

ז

א מאפשרת את ביצוע הצו. בנוסף, קביעתו של בית-המשפט שלפיה באפשרות הצדדים לפנות בעניין זה להליך הבוררות המתנהל ביניהם בנושאים אחרים או לפנות לפורום אחר, אינה ניתנת ליישום ואינה מעניקה למערער כל סעד אופרטיבי.

ב עוד נטען כי סעיף 4 לפסק-הדין הראשון מעולם לא נדון, והתוצאה היא כי הערכת השווי של החברה לא הושלמה מעולם, והמערער לא קיבל את מלוא זכויותיו מכוח פסק-הדין. החלטותיו של בית-המשפט וזיו חד-משמעיות וברורות וחייבו את המשיבים להעמיד לעיונו של המומחה מטעם המערער את המסמכים הנחוצים, למיטב הבנתו, לצורך יישום סעיף 4 להסדר, אך המשיבים עמדו בסירובם ולא הותירו למערער מנוס אלא לפנות פעם נוספת לבית-המשפט בוקשה לנקוט הליכי ביזיון.

ג עוד טוען המערער כי התקיימו כל הנסיבות כמו גם כל היסודות הדרושים לצורך הפעלת הסנקציות הקבועות בפקודת הבזיון.

טענות המשיבים

ד 6. באי-כוחם של המשיבים טוענים כי הליך לפי פקודת הבזיון מהווה סנקציה חמורה ביותר, ועל-כן יהיה זה תמיד הליך שיורי שאין לעשות בו שימוש כאשר קיים סעד חלופי. בית-המשפט בחר שלא לסטות מהלכות ברורות שלפיהן אין לנקוט הליכי ביזיון אם קיימת דרך אחרת, חמורה פחות, לביצוע הצו, ובמקרה זה קיימת דרך אחרת, לרבות דרך של מחיקת כתבי-טענות, דבר העלול אף לגרור מתן פסק-דין נגד מפר הצו. לגופו של עניין טוען בא-כוחם של המשיבים, כי חלקו הארי של ההליך, דהיינו רכישת מניות המערער על-ידי המשיבים, הסתיים זה מכבר, והמערער קיבל את כספו. בהתאם לכך נותר נושא אחד אחרון לדיון ולהכרעה – חילוקי דעות שעניינם סעיף 4 להסכם הפשרה. לטענת המשיבים, אין לעשות שימוש בהליכי ביזיון לצורך יישום פסק-הדין שניתן בדרך פשרה, ומכל מקום אין לעשות כן כאשר המטרה היא לקבל מסמכים של חברות וגופים שלא היו צד להליך, ועמדתם לא נשמעה. עוד נטען כי חוסר יכולת לבצע חיוב בפסק-דין משמש הגנה מפני הליכים של ביזיון בית-המשפט. דרישת המערער מיום 4.6.2004 לקבל לידיו את כל ספרי החברה לשנים 1988-1993 אינה ניתנת לביצוע, ומכל מקום, המערער לא הצביע על הרלוונטיות של המסמכים המבוקשים על-ידיו. כן טוענים הם כי הנושא נמצא בטיפולו של הבורר, השופט בדימוס ש' ברנר, ועל-כן מתייחד הדיון בבקשה, היות שהיה ראוי שהבורר יכריע בדרישה זו.

י יאמר כבר עתה כי על-פי מה שנטען בפנינו, השופט ברנר פרש מהטיפול בתיק, ומכל מקום לא טיפל בשום שלב בנושא סעיף 4 להסכם הפשרה.

טענה נוספת בפי המשיבים הינה כי הדיון בבקשה נושא הערעור התקיים בחוסר סמכות מאחר שבית-המשפט נתן למעשה החלטה סופית בבש"א 2391/02 כבר ביום 2.7.2003, עוד קודם להחלטה נושא הערעור, ובכך הסתיים למעשה הדיון בהליך הביזיון. בהקשר זה אציין כי עיון בהחלטתו של בית-המשפט שאליה מפנים המשיבים, מלמד כי מדובר רק ב"שלב נוסף במסגרת הדיון בבקשה שהוגשה על-פי סעיף 6 לפקודת בזיון בית המשפט". באותה החלטה הורה בית-המשפט שאין להעביר את הסכסוך נושא בקשת הביזיון למומחה מכריע וקבע שהיעדר הסכמה בין המומחים אינו מפעיל את סעיף 7 להסכם שעניינו פנייה למומחה מכריע, אלא עליהם לפנות בעניין לבית-המשפט. ההחלטה שביקשו המשיבים לראות כמסיימת את הליך הביזיון אינה אלא החלטה שהיא בבחינת שלב ביניים בדיון בבקשת הביזיון, כאשר בית-המשפט מנסה שוב ושוב לסייע לצדדים לממש את ההסכם ואת פסק-הדין שאישר את ההסכם, ובשום אופן לא ניתן לקבל את הטענה שמדובר בהחלטה של בית-המשפט בעניין הפעלת מנגנון הביזיון, המכריעה בבקשה לגופה.

דיון

7. כאמור, במרכז הדיון שבפנינו עומדת שאלת התאמתו של הליך לפי סעיף 6 לפקודת הביזיון לנסיבות של הפרת הסכם פשרה שניתן לו תוקף של פסק-דין. השאלה הנגזרת משאלה זו הינה אם קיים הליך חלופי חמור פחות והולם יותר בנסיבות העניין, ובייחוד אם תקנה 122 לתקנות עשויה ליתן מענה הולם יותר לצורך אכיפת הסכם הפשרה שבין הצדדים ופסק-הדין שניתן על-פיו.

הליכים לפי פקודת הביזיון

8. פקודת בזיון בית המשפט המנדטורית משנת 1929 היא מקור הסמכות לבקשה לאכוף צו בית-משפט על דרך של הפעלת המנגנון שבפקודת הביזיון.

סעיף 6(1) לפקודה מסמיך את בתי-המשפט:

"...לכוף אדם בקנס או במאסר לציית לצו שניתן על ידם והמצוה לעשות איזה מעשה או האוסר לעשות כל מעשה".

בית-משפט זה, בשורה ארוכה של פסקי-דין, ראה בהליך לפי סעיף 6 לפקודה הליך המצוי בתחום הדמדומים שבין הליך אזרחי "רגיל" להליך פלילי. ההליך נושא אופי מיוחד, באשר אינו מטיל אחריות פלילית, אך הוא גם אינו הליך אזרחי "טהור" במובנו

א הרגיל. אין הוא עונשי במהותו, ומטרתו העיקרית להביא לאכיפת ההחלטה השיפוטית במבט צופה עתיד. הסנקציה בהליך זה היא סנקציה של כפייה. ויודגש: עניינו של ההליך במישור היחסים שבין הצדדים המתדיינים, ואין הוא מיועד להטיל דופי במפר הצו או לפגוע בו (ראו: דברי השופטת שטרסברג-כהן, דע"פ 7148/98 עזרא נ' זלזניאק [2], בעמ' 346; ע"פ 1160/98 שי"ז"פ שיוק יזוו פרוייקטים לבניה בע"מ נ' אשכנזי [3]).

ב הליך הביזיון נחשב הליך אכיפה קיצוני מאחר שהסנקציה בעקבותיו – קנס או מאסר – עשויה להיות קשה ופוגעת, ולכן מקובל לראות בו הליך שיורי, לאחר שההליכים האחרים האפשריים נבחנו או מוצו. פסיקתו של בית-משפט זה חזרה והדגישה כי השימוש בכלי אכיפת זה שפגיעתו עשויה להיות קשה צריך להיות מוגבל רק למקרים מתאימים, וכי אין להיזקק להליכי ביזיון בית-המשפט כאשר קיימת דרך אחרת לביצוע ההוראה השיפוטית (ראו: ע"פ 519/82 גרינברג נ' מזינת ישראל [4], בעמ' 192; בג"ץ 490/82 הנ"ל [1], בעמ' 586; ע"א 228/63 עזוז נ' עזר [5], בעמ' 2550).

ג 9. הסדר הציבורי מחייב שפסקי-דין יקוימו, ושהאינטרס הציבורי הוא שהציבור ידע שפסקי-הדין מבוצעים הלכה למעשה, ושההליכים שקוימו בפני בית-המשפט לא התנהלו לשווא. המושג "ביזיון בית-המשפט" נולד באנגליה – במשטר המלוכה האבסולוטית, תולדת הרעיון כי ביזיון בית-המשפט כמוהו כביזיון המלך עצמו (ראו גם ע"פ 126/62 דיסנצ'יק נ' היועץ המשפטי למוחלה [6], בעמ' 179). ראוי להזכיר בהקשר זה את דבריו של הלורד דנינג (*Lord Denning*), שהדגיש את החשיבות ואת ההקפדה המתחייבת בקיום צווי בית-המשפט ובשמירת החוק והסדר בבית-המשפט:

ה "The phrase 'contempt in the face of the court' has a quaint old-fashioned ring about it; but the importance of it is this: of all the places where law and order must be maintained, it is here in these courts. The course of justice must not be deflected or interfered with. Those who strike at it strike at the very foundations of our society. To maintain law and order, the judges have, and must have, power at once to deal with those who offend against it. It is a great power – a power instantly to imprison a person without a trial – but it is a necessary power" (*Morris v. The Crown Office* (1970) [11], at p. 1081).

ז למרות הזהירות והאיפוק בהפעלת מנגנון הביזיון על-ידי בית-המשפט מיהותו של ההליך השיפוטי, חשיבותו וכבודו מזוייבים קיום החלטות וצווים שיפוטיים. יפים

לעניין זה דברים שנאמרו בשעתם על-ידי השופט (כתוארו אז) זוטמן בהקשר אחר: "משטר חפשי ודמוקרטי זכאי לשמור על טהרת הריון המשפטי שאם לא יעשה כן יהיו חופש והפקרות שמות נרדפים" (ע"פ 126/62 הנ"ל [6], בעמ' 179).

10. קיימות דרכים אחדות לאכוף פסקי-דין וצווים של בית-המשפט, ואת אלו ניתן לחלק לשתי קבוצות עיקריות: דרכי אכיפה ישירות, כאשר השכיחה בהן היא ביצוע פסקי-הדין לפי חוק ההוצאה לפועל, תשכ"ז-1967 באמצעות המוציא לפועל; דרכי אכיפה עקיפות, על דרך של נקיטת פעולות המיועדות לאלץ את החייב בדין לכבד את פסקי-הדין. דרך האכיפה העקיפה המרכזית הרלוונטית למקרה שבפנינו הינה הגשת תביעה שעילתה הפרת הסכם פשרה ותביעה לפיצויים. הדרך השנייה העקיפה היא הטלת סנקציה דינית לפי התקנות כאשר בעל-דין מפר הוראה דינית במהלך המשפט. הדרך השלישית היא הגשת בקשה על-פי סעיף 6 לפקודת הביון לכוף את הצד האחר להסכם לציית לפסקי-דין שנתן תוקף להסדר הפשרה שהושג בין הצדדים. לצד אלה קיימת דרך נוספת, רביעית, והיא העמדתו לדין של המפר על-פי סעיף 287 לחוק העונשין, תשל"ז-1977. דרך זו אינה עומדת על הפרק בענייננו (לעניין דרכי האכיפה ראו: א' הרנון בזיון בית משפט על ידי אי-ציות [13], בעמ' 274; ס' גולדשטיין "יחסי הגומלין בין דרכי אכיפת הוראות לא-כספיות של בתי-משפט – עקרון הדרך החמורה פחות" [16]; מ' קשת בזיון בית-משפט – דיני אכיפת צווים שיפוטיים [14], בעמ' 30; רע"פ 7148/98 הנ"ל [2], בעמ' 345).

סיכומה של נקודה זו, אמצעי האכיפה הם קטלוג סגור של אמצעים, כלים לביצוע פסקי-דין והחלטות של בית-המשפט. הגם שהביקוש להם הולך וגובר, השימוש בהם על-ידי בית-המשפט מאופיין בשמרנות ובוזהירות.

11. בענייננו המערער לא פעל אף לא באחת מהדרכים שזכרו לעיל לביטולו של הסכם הפשרה או לאכיפתו בדרך של תביעה לאכיפת ההסכם, עם זאת הוא ניסה על-ידי פניות חוזרות לבית-המשפט לגרום לקיום פסקי-הדין וההסדר שביסודו.

מדובר בהסדר פשרה שניתן לו תוקף של פסקי-דין ואשר אושר פעם נוספת בהסכמה על-ידי הצדדים בבית-המשפט כבר ביום 19.4.1994, דהיינו לפני למעלה מעשר שנים. פסקי-דין שהושג בפשרה כמוהו ככל פסקי-דין, והוא ניתן לאכיפה בהליכי ביון. השופטת אפל-דנון הגיעה למסקנה חד-משמעית כי לאור הנסיבות שפורטו בהרחבה בהחלטתה "אין ספק שקיימת הצדקה להפעיל את פקודת בזיון בית המשפט על

התנהגות מסוג זה", כך בלשון בית-המשפט. קביעה זו עומדת לבחינתנו, ולפיכך שומה עלינו לבחון מתי נפעיל את המנגנון על-פי סעיף 6 לפקודת הבזיון.

א

12. במהלך השנים התגבשו בפסיקתו של בית-משפט זה עקרונות מנחים באשר לאכיפתו של צו שיפוטי באמצעות סעיף 6 לפקודה, להבדיל מתביעה בהליכים אזרחיים רגילים.

ב

עקרונות אלה גובשו לאורה של מטרת הפעלתו של מנגנון האכיפה על-פי פקודת הבזיון – הרתעה מהפרה ומניעת הימשכותה והישנותה של ההפרה בעתיד. "...האפשרות להטיל סנקציה של קנס שתוקפו מידי עולה בקנה אחד עם תכליתו (האזרחית) של סעיף 6 לפקודת בזיון בית המשפט, הנוגעת לאכיפה יעילה של צווי בית-המשפט. יש לשמור על פקודת בזיון בית המשפט כמכשיר משפטי יעיל ומרתיע..." (ראו: הנשיא ברק בע"פ 5177/03 מור נ' ונציגר – משק פרחים "דן" [7], בעמ' 190; קשת בספרו הנ"ל [14], בעמ' 3).

ג

אכן, ההליך לפי פקודת הבזיון מטותו לקיים הליך מהיר ויעיל שיוביל לקיום צו בית-המשפט. אכן, יש חשיבות לכך שצווי בית-המשפט יקוימו במועד שנקבע על-ידי בית-המשפט, ובייחוד שלא יידחה ביצועם כתוצאה מביזוי או זלזול.

ד

מאפיין נוסף של ההליך על-פי סעיף 6 הינו שההליך צופה פני עתיד. תכלית הקנס או המאסר היא לכופף אדם לציות בעתיד לצו שניתן על-ידי בית-המשפט בעבר. אכן, סעיף 6(1) לפקודה אינו קובע עונש על הפרת הצו השיפוטי, והטלת הקנס או המאסר לפיו מטרתה היחידה הינה לכופף אדם לציות בעתיד לכל צו שניתן.

ה

זאת ועוד, אין להידרש למנגנון האכיפה אם דבר ההפרה הושלם ואינו ניתן לתיקון. המטרה היא להביא לקיום הצו השיפוטי, וזו תוגשם רק אם יש בידי המבזה הכוח לתקן את ההפרה או לחזור בו ממנה.

ו

פסק-הדין או הצו שאת אכיפתו נמקשים צריך להיות ברור וחד-משמעי. אין אופקים מכוח פקודת הבזיון אלא צווים והחלטות שמוכנס ברור ושאינם מאפשרים יותר מפירוש אחד. צו שאינו ברור וחד-משמעי אין רואים בהפרתו משום ביזיון בית-משפט (ראו רע"פ 7148/98 הנ"ל [2], בעמ' 348). לעתים בית-המשפט נדרש להליך של הוכחות על-מנת לפרש את הוראות ההסכם כאשר לשונו אינה חד-משמעית (ע"א 128/59 שרגנהיים נ' אוניברסיטה בריאילן [8], בנמ' 1451). עם זאת אין מקום להפוך את הדיון

ז

למשפט מחודש שיוגשו בו ראיות ויובאו עדויות מומחים על-מנת לברר את כוונת הצדדים. מכל מקום, הבירור צריך להניב קביעות כרוזות שניתן לפעול על-פיהן.

א

עיקרון מרכזי בהחלטה אם יש להפעיל את מנגנון האכיפה על-פי פקודת הבזיון הינו כי יש לאכוף צו שיפוטי על-ידי אמצעי הכפייה החמור פחות מבין אלה המתאפשרים. במילים אחרות, אין ליתן צו על-פי סעיף 6 לפקודת הבזיון אם יש דרך חלופית לאכיפה. עיקרון זה כונה על-ידי השופטת שטרסברג-כהן "עקרון הדרך החמורה פחות" (רע"פ 7148/98 הנ"ל [2], בעמ' 350).

ב

יצוין כי ייתכנו מקרים, גם אם הם אינם שכיחים, שבהם ניתן לאכוף בהליך של בזיון פסק-דין שהושג בדרך של פשרה. אכן, "גם הסכמים שנויים במחלוקת שקיבלו תוקף של פסק-דין יכול שיינתנו לאכיפה על-פי פקודת הבזיון. כל הסכם לפי מאפייניו וכל עניין לפי נסיבותיו" (רע"פ 7148/98 הנ"ל [2], בעמ' 349). עוד נאמר בהקשר זה כי לעניין סעיף 6 לפקודת הבזיון "רואים את פסק-הדין המאשר את הפשרה, כאילו הוא עצמו מורה על עשיית המעשים המפורטים בכתב הפשרה, אף כשאינם מפורטים בפסק-הדין, או כאילו אוסר עשיית המעשים שעשייתם נאסרה בכתב הפשרה, אף כשאין האיסורים מפורטים בפסק-הדין ואינם נובעים אלא מהתחייבויות, הכלולות בפשרה, להימנע מעשות המעשים הללו" (רב"ר השופט ח' כהן בע"פ 514/66 חס"ד נ' הוצאת טפרים "פרדס" ישראל בע"מ [9], בעמ' 609).

ג

ד

אלה הם כאמור העקרונות המתווים את שיקול-דעתו של בית-המשפט בשוקלו אם להפעיל את מנגנון האכיפה לפי פקודת הבזיון. הפעלת מנגנון הבזיון יש לה השלכות כבדות משקל על הצד המפר, ועל-כן מדיניות שיפוטית ראויה מחייבת כי מנגנון זה יופעל במשורה, במקרים חריגים בלבד. עם זאת השאיפה למנוע פגיעה במפר הצו השיפוטי והאפשרות לנקוט אמצעים קלים יותר אינן חזות הכול לטעמי, ואין באלה לבדם כדי להכריע את הכף שלא לנקוט הליך לפי פקודת הבזיון. על שיקול-דעתו של בית-המשפט נאמר בהקשר זה בפרשת [12] *Nicholls v. Nicholls* (1997) דברים היפים גם לענייננו:

ה

"Like any other discretion, the discretion provided by the statutory provisions, must be exercised in a way which in all the circumstances best reflects the requirements of justice. In determining this the court must not only take into account the interests of the contemnor but also the interests of the other parties and the interests of upholding the

ו

reputation of civil justice in general .. The court itself has a very substantial interest in seeing that its orders are upheld" (at p. 326).

א

לסיכום, אכן מדיניות שיפוטית ראויה דורשת לתת צווים אלה במשורה, עם זאת אני סבורה כי לשיקולים שפורטו לעיל צריך להתווסף שיקול חשוב נוסף – שיקול הצדק, דהיינו אילו צעדים יהוו דרך אכיפה ראויה, מתאימה וצודקת, אשר תביא בחשבון הן את ענייניו של המפר הן את ענייניו של הנפגע המבקש לאכוף את פסק-הדין. הדברים אמורים במשנה תוקף כאשר עסקינן בפסק-דין שניתן בהסכמת שני הצדדים על בסיס פשרה שהושגה ביניהם.

ב

13. שבתי ובחנתי את נסיבות העניין שבפנינו על רקע הכללים שגובשו ובודקתי אם ניתן לאכוף את ביצוע פסק-הדין כפי שותבקש בית-המשפט לעשות.

ג

השאלה שהתלבטתי בה לא מעט בערעור זה היא השאלה אם פסק-הדין המאשר את ההסכם ניתן לאכיפה בהליכים לפי פקודת הבזיון, ובייחוד אם צו בית-המשפט ברור ובהיר די הצורך באופן שכל אדם יכול להבין מלשונו, ובענייננו בייחוד מלשון סעיף 4 לפסק-הדין, מה עליו לעשות או מה אסור עליו לעשות.

ד

בסופו של יום השתכנעתי כי בית-המשפט המחוזי, שנדרש לנושא פעמים מספר בשל הבקשות שהוגשו במהלך בירור הבקשה להפעלת מנגנון הביזיון, הבהיר בהחלטתו באופן חד-משמעי מה מחייב הסדר הפשרה, ומה משמעו של סעיף 4 להסדר. צווי בית-המשפט והחלטותיו ברורים הם, והיה ראוי לקיימם זה זמן רב. זאת ועוד, על-פי החלטתו של בית-המשפט המחוזי נראה שהמערער עשה כל שלא ידו על-מנת לקיים את ההסכם, בעוד המשיבים נהגו שלא בחוס-לב וניסו בכל דרך להתחמק מקיום הסדר הפשרה וצווי בית-המשפט.

ה

למען הסר ספק, והדבר חשוב לענייננו, קובעת השופטת בהחלטתה כי הבקשה לגילוי המסמכים מתייחסת לאותם מסמכים חסרים של החברה, שאותם ציין רואה-החשבון של המערער ברוח שהכין בהזדמנות למסמכים של התאגידים האחרים שאותם אין המשיבים מגלים. זבהרותיה של השופטת באשר לדרישות הסדר הפשרה שלפיו על המשיבים להעביר את כל המסמכים שדרש רואה-החשבון, כמו גם הבהרות לפיו, עונות באופן מספק על הדרישה שהצו יהיה ברור וחד-משמעי, ולכן אין המשיבים יכולים להישמע בטענה שמאחר שמדובר בהסדר פשרה שיש לגביו מחלוקת, לא ניתן לקיימו.

ו

ז

14. משהגעתי למסקנה כי פסק-הדין שאישר את הסדר הפשרה, לרבות סעיף 4 שלו שהוא העומד במוקד המחלוקת, ברור ואינו משתמע לשני פנים, יש לבחון אם השתלשלות הדברים בעניין שבפנינו היא כזו המצדיקה את הפעלת מנגנון הביזיון.

כאמור, מדובר בהסדר של פשרה שסעיף 4 שלו עניינו הערכת שווייה של החברה לצורך גיבוש הסדר סופי בין הצדדים. ההערכה לא גובשה עקב אי-גילוי המסמכים על-ידי המשיבים כפי שהתחייבו בהסכם. כפי שצוין, בית-המשפט קבע כי לאחר שהמומחים מטעם המערער לא קיבלו מהמשיבים את המסמכים שביקשו, וההליך המוסכם סוכל, שב המערער ופנה לבית-המשפט בבקשת פירוק נוספת, שבמסגרת הדיון בה הגיעו הצדדים להסכם השני, שקיבל גם הוא תוקף של פסק-דין, ובו חזרו הצדדים והתחייבו לקיים את ההסדר הראשון. גם ההסכם השני לא קיים. המערער שב ופנה ביום 9.11.2000 לבית-המשפט וביקש מינוי מומחה מכריע. כן ביקש לחייב את המשיבים במתן מלוא המידע כפי שנתחייבו על-פי ההסדר. בהסכמת הצדדים מונה מומחה מכריע, אך המסמכים הנדרשים לא הומצאו. שבתי ואזכרתי בפרוטרוט את תיאורה של שופטת בית-המשפט המחוזי את מסע התלאובות שהוליכו המשיבים את המערער, שכן תיאור זה מבהיר היטב את הרקע לבקשתו כי בית-המשפט יפעיל את מנגנון האכיפה הקבוע בפקודת הביזיון. רק לאחר דרך תחתים זו הוגשה ביום 4.7.2002 הבקשה לפעול לפי סעיף 6 לפקודת הביזיון. החלטתו של בית-המשפט חייבה את המומחים להיפגש ולהחליט מה הם המסמכים שעל הצדדים להעמיד לרשותם. בישיבה נוספת מיום 3.4.2003, משהתברר שהמומחים לא נפגשו כלל, ניתן צו נוסף המורה למומחים להיפגש תוך שלושה שבועות ולהודיע לצדדים מה הם המסמכים הדרושים. המומחים לא הצליחו לגבש החלטה אחידה. רואה-החשבון של המערער פנה לרואה-החשבון של המשיבים וביקש שורה של מסמכים ופירט אותם במכתבו אליהם. רואה-החשבון נענה כי הדרישות שהעלה כלליות וגורפות הן, ולכן לא ניתן להיעתר לבקשתו. בפנייה נוספת ביקש רואה-החשבון אישור לכך שהמסמכים אכן נמצאים ברשות המשיבים, אך לא נענה. פנייה נוספת של רואה-החשבון מיום 28.5.2003 נענתה על-ידי המומחה מטעם המשיבים כי יש להפנות את העניין להכרעתו של המומחה המכריע. השופטת אפל-דנון קבעה בהחלטת ביניים מיום 2.7.2003 באופן חד-משמעי שאין כאן עניין למומחה המכריע, וכי הפרה זו של הסכם הפשרה עניינה לבית-המשפט. עוד הוסיפה וקבעה כי אם אין הסכמה בין המומחים באשר למסמכים שיש להציג, "יהא כל מומחה רשאי לבקש שהצדדים ימציאו לו מסמכים שלפי דעתו דרושים לקבוע את השווי", והיא הוסיפה והבהירה בהחלטתה כי "כאשר צד מסרב להעמיד לרשות המומחים את החומר שמבקש ממנו צד אחד באמצעות המומחה שלו, הוא מפר את תנאי ההסדר".

ביום 9.2.2004 הוגשה בקשה נוספת להפעלת מנגנון האכיפה על-פי פקודת הבזיון. השופטת דחתה מכול וכול את תשובתו של מומחה המשיבים מיום 25.8.2003 שלפיה אין במכתב הפנייה הפירוט והרלוונטיות הדרושים לבקשה. כן נדחתה טענת המשיבים כי המסמכים המבוקשים אינם רלוונטיים, וכי מדובר בדרישה כוללנית.

לנוכח השתלשלות העניינים האמורים אין לי אלא להצטרף למסקנתה של השופטת ש"המשיבים החליטו שלא לגלות שום מסמך ודבקו בהחלטה זו בהתמדה ראויה לציון אם כי לא לשבח". המשיבים התעלמו פעם אחר פעם מהתחייבותם על-פי פסקי-הדין ומהוראות בית-המשפט בעניינם. התנהלותם, כפי שציינ בצדק בית-המשפט קמא, גובלת בחוסר תום-לב. ולזול מעין זה בבית-המשפט ובהחלטותיו, פעם אחר פעם, אין להסכין עמו. התעלמות מפגעת ומתמשכת מצו שיפוטי חרף החלטותיו של בית-המשפט, דוגמת זו שבמקרה שבפנינו, מצדיקה לדעתי נקיטת צעדים על-ידי בית-המשפט ולבקשת הצד הנפגע, אשר יובילו לביצוע הצו. הגיער העת אפוא לקיים את פסקי-הדין בהליך מהיר ויעיל ולהפעיל לצורך כך את מנגנון האכיפה לפי פקודת הבזיון. עם זאת, כפי שכבר ציינתי, בטרם יורה בית-המשפט על הפעלת מנגנון האכיפה על-פי פקודת הבזיון, שומה עליו לבחון אם ניתן להסתפק בצעדי אכיפה שחומרתם פחותה.

15. הכלל שלפיו אין להיזקק להליכי בזיון כאשר קיימת דרך אחרת לביצוע ההוראה השיפוטית, משמעו כי כאשר קיימת אפשרות בחירה בין כמה דרכים חלופיות לאכיפתה של הוראת בית-המשפט, יש לנסות קודם את הדרך הקשה פחות לחייב, ורק אם יתברר שדרך זו אינה יעילה להשגת המטרה, יהיה ניתן להיעזר בדרך המכבידה עמו יותר. הדברים הובאו בהרחבה בפסק-דינה של השופטת שטרסבורג-כהן ברע"פ 7148/98 הנ"ל [2]. פסקי-הדין מפנה גם לדברי ההסבר להצעת חוק כפיית קיום פסקי דין, תשל"ד-1973, הבאה להחליף את הוראות פקודת הבזיון ולאמץ את מסקנותיה של ועדת המומחים בראשותו של פרופ' א' הרנון שהמליצה להשאיר את נקיטת אמצעי הכפייה בידי בית-המשפט שנתן את פסקי-הדין תוך השמת הדגש על הדרך לכפיית החייב למלא חיוביו.

השופטת שטרסבורג-כהן מפנה בפסק-דינה למאמרו של פרופ' גולרשטיין שהוזכר לעיל [16], שבו מדגיש המחבר כי "עקרון-היסוד של דיני האכיפה של הוראות בתי-המשפט אצלנו קובע חובה לנסות קודם את הדרך החמורה פחות..." (שם, בעמ' 194) עם זאת הוא מוסיף כי "יש להדגיש שעקרון הדרך החמורה פחות אינו מחייב דחיית הליך חמור יותר בכל מקרה שניתן באופן תיאורטי להיעזר בהליך חמור פחות. תוצאה זו מחויבת רק כאשר השימוש בהליך חמור פחות הינו מעשי וממשי. קל-יחומר שניתן

להיעזר בהליך חמור יותר כאשר ניסו לאכוף את הוראת בית המשפט בשימוש בהליך חמור פחות והגיסיון נכשל. עקרון הדרך החמורה פחות אינה שוללת שימוש בשום הליך, אלא רק קובעת סדר עדיפויות בשימושם" (שט, בעמ' 195). ברור אפוא שייתכנו מקרים, גם אם הם חריגים, שבהם ראוי והולם לעשות שימוש בהוראת סעיף 6 לפקודת הבזיון.

א

השופטת אפל'זנון סברה שהנסיבות מצדיקות את הפעלת פקודת הבזיון על התנהגות מסוג זה, אלא שעל-פי "עקרון הדרך החמורה פחות", הגיעה השופטת למסקנה שיש להפנות את בעלי-הדין לתקנות על-מנת שחישקל האפשרות להפעיל נגדם סנקציה דיונית, והיא סיכמה את דבריה בזו הלשון:

ב

"לאור הנסיבות הללו, אין ספק שקיימת הצדקה להפעיל את פקודת בזיון בית משפט על התנהגות מסוג זה. אלא שתקנות סדר הדין אינן מאפשרות זאת. ההלכה היא כי בעל דין בהליך אזרחי המסרב לגלות מסמכים על פי צו שנתן בית משפט, יוצר מחדל שמתקיימים בו כל המרכיבים של בזיון בית משפט. אולם, בעל דין כזה לא יהיה צפוי למאסר או לקנס.

ג

...

ד

תקנה זו הינה הוראת דין ספציפית בעוד הוראת סעיף 6 לפקודת בזיון בית משפט הינה הוראה כללית. הוראה ספציפית דוחה הוראה כללית ולכן יש לראות בהוראות תקנה 129 [כך במקור, צ"ל תקנה 122 – ע' א'] סנקציה ייחודית ובלעדית.

ה

זאת ועוד: הכלל הוא כי אין להחיל את הוראות סעיף 6 לפקודה מקום שמתקיים סעד חילופי. ליתר דיוק אמנם, ההלכה הינה כי אין להיזקק להליכי בזיון בית משפט אם קיימת דרך אחרת לביצוע הצו (בג"צ 490/82 בנק לאומי לישראל בע"מ נ' בית הדין הארצי לעבודה ואח' פד"י ל"ז(4) 578, 586), ואילו כאן הפרת הצו על פי תקנה 122 אינה מאפשרת לבצע את הצו. אולם היא מעניקה סעד חילופי וייחודי והוא כי המפר את צו הגילוי צפוי לסנקציה של מחיקת כתב טענותיו ומחן פסק דין כנגדו (ראה קשת בזיון בית משפט עמ' 303).

ו

שתיים הן אפוא הסוגיות שראוי להידרש אליהן: האחת, הסנקציה הדיונית שהציע בית המשפט, ואשר בגדרה אמור הוא להפעיל את שיקול-דעתו בהתייחס לאי-קיומו

ז

של צו בית-המשפט; השנייה, האם צדק בית-המשפט שעה שהחליט שיש להפעיל את הוראת תקנה 122, והאם ראויה התערבותנו בשיקול-דעתו?

א

הסנקציה הדיונית

16. בית-המשפט המחוזי הפנה אח הצדדים כאמור להוראת תקנה 122 לתקנות, שזו לשונה:

ב

"הפרת צו 122. בעל דין שאינו מקיים צו להשיב על שאלון לגילוי מסמכים או לעיין במסמכים או צו למתן פרטים נוספים לפי תקנה 65, הרי אם הוא התובע ימחק בית המשפט או הרשם את תובעתו, ואם הוא הנתבע ימחק בית המשפט או הרשם את כותב הגנתו ודינו כדין מי שלא הגיש כתב הגנה, אלא שרשאי בית המשפט או הרשם להאריך את המועד לקיום הצו".

ג

ד

תקנה 122 מצויה בפרק ט' לתקנות שעניינן הודיות, שאלונים וגילוי מסמכים. עניינה של התקנה בבעלי-דין המנהלים הליך בפני בית-המשפט לאחר שהוגשו כתבי-טענות ונתבררו הטענות המקדמיות. הליכי גילוי מוקדם נועדו לפשט את ההליכים, לקצר את הליכי הבאת הראיות ולהשיג, במידת האפשר, הודיות מבעל-הדין שמנגד. על שאלון וגילוי מסמכים נאמר כי "שני האמצעים האלה תאומים הם, שתי זרועות של שאיפה אחת – והיא לצמצם עד כמה שאפשר את שמיעת המשפט גופו" (ד"ר י' זוסמן סדרי הדין האזרחי [15], בעמ' 444). בעל-דין שלא ציית לצו בית-המשפט ולא השיב לשאלות שהוצגו או השיב במידה שאינה מספקת, צפוי לסנקציה הקבועה בתקנה 122 – מחיקת כתבי-טענותיו.

ה

ו

לכית-המשפט שיקול-דעת אם למחוק את התביעה או את כתב-ההגנה או אם להאריך את המועד לקיום הצו שהופר. בוני-המשפט חזרו והזהירו כי אין מוחקים כתב-הגנה אלא במקרים קיצוניים הראויים לכך, והדבר ייעשה רק מקום שהנתבע מגלה זלזול חמור בבית-המשפט. עם זאת ראוי לציין כי הסנקציה של מחיקת כתב-תביעה היא קיצונית פחות, מאחר שתובע רשאי לשוב ולהגיש תביעתו. מכל מקום, בתי-המשפט התייחסו לסנקציה שבתקנה 122 כסנקציה דרסטית שיעשה בה שימוש במקרים קיצוניים בלבד (ע"א 2271/90 ג'מבו חברה לבנין ומסחר (קרני שומרון) בע"מ נ' מרדכי [10], בעמ' 800 – דברי השופט מ' חשין והזופניות שם).

ז

ברור אפוא שאין זה מובן מאליו שסנקציות דיוניות, בייחוד הסנקציה של מחיקת כתב-הגנה, הן בהכרח חמורות פחות מתוצאות הפעלת מנגנון הביזיון, ובמצבים מסוימים הן יכולות אף להיות קשות יותר למפר (ראו בהקשר זה גם את מאמרו הנ"ל [16] של פרופ' גולדשטיין, בעמ' 189; דברי השופטת נאור בע"פ 5177/03 הנ"ל [17]). כל מקרה חייב אפוא להיבחן בזהירות על-פי נסיבותיו תוך שקילתן אל מול העקרונות שגובשו בפסיקתו של בית-משפט זה ושפורטו לעיל.

17. זאת ועוד, בחינת ההלכות שצוינו לעיל מצביעה באופן ברור על כך שתקנה 122 לתקנות עניינה בהליך המתנהל בפני בית-המשפט מקום שבעלי-הדין הגישו לבית-המשפט את כתבי-טענותיהם ופנו בבקשה לשאלונים ולגילוי מסמכים המיועדים כאמור לסייע בצמצום יריעת ההתדיינות ובצמצום המחלוקות בין הצדדים לדין. בית-המשפט מנהל את הדיון על-פי התקנה כדי לסייע בידם לקדם את סיום ההליכים.

אלא שבענייננו התמונה שונה לגמרי. מדובר בביצוע פסק-דין על-פי הסדר פשרה, ולא בהליך מתנהל. הליכי ביניים או הליכים נלווים הם חלק מההליך העיקרי, בעוד שבענייננו מדובר ביישום תוצאת ההליך העיקרי ובהוצאת פסק-הדין מהכוח אל הפועל. בהיעדר הליך אזרחי תלוי ועומד ובהיעדר כתבי-טענות אין כל אפשרות להפנות את הצדדים להליך אזרחי, ואין כל אפשרות להפעיל את הסנקציות הקבועות בתקנה 122 לתקנות. שופטת בית-המשפט המחוזי אמנם הציעה להפנות את הצדדים להליך הבוררות או לכל פורום אחר, אך כאמור, הליך הבוררות אינו מתקיים, ולא הוזכר בפנינו כל פורום אחר, מה גם שבנסיבות העניין איני רואה הצדקה להעביר הדיון על-פי תקנה 122 לפורום אחר.

סיכומה של נקודה זו, מסקנתי הינה כי לא היה ניתן להפנות את הצדדים לפעול בהתאם להוראת תקנה 122, ומכאן גם שלא ניתן להפעיל את הסנקציות הקבועות בתקנה.

מן הכלל אל הפרט

18. כפי שכבר צוין, מדובר בסכסוך רב שנים שהיה ראוי לסיימו זה מכבר. הסדר הפשרה הראשון שאליו הגיעו הצדדים ואשר קיבל תוקף של פסק-דין שב ונתאשר בהסדר הפשרה השני שאליו הגיעו, שאף הוא קיבל תוקף של פסק-דין. בהחלטותיו של בית-המשפט הובהרו המחלוקות, ובית-המשפט הנחה באופן ברור וחד-משמעי כיצד ניתן ליישם את ביצוע ההסכם ופסק-הדין ולקדמו. לא ההליכים בבית-המשפט ולא

- ההתכתבויות בין הצדדים הביאו לכיצועו של סעיף 4 לפסק־הדין. כדי להימנע מביצוע חיובם על-פי הסעיף לא נמנעו המשיבים אף מהעלאת טענות חדשות, הכול כדי להתחמק מביצוע הצו שניתן על-פי הסכמתם, כפי שעמד על כך גם בית־משפט קמא.
- הנסיבות השלובות במקרה זה הן המגבשות את החומרה היתרה שבה יש לראותו: הזמן הרב שחלף מאז הסכמת הצדדים שניתן לה תוקף של פסק־דין; התנהלותם המתחמקת של המשיבים שעשו כל שניתן למנוע את מסירת המסמכים והיעדר תום־הלב שלהם, כפי שתוארו, תוך שהם מעלים טענות נוספות חדשים לבקרים כדי להימנע מביצוע החלטותיו הברורות של בית־המשפט; הזלזול שהפגינו כלפי החלטתו של בית־המשפט. העובדה שמדובר בפסק־דין שאשיתו בהסכמה בין הצדדים ואשר חזר ואושר עלידיהם בהסכם הפשרה השני אך תומכת במקרה זה בתומרת הרברים. הסכמים יש לכבד, לא כל שכן כאשר ניתן להם תוקף שיפוטי, וכאשר הצדדים נמנעו מלנקוט כל צעד לביטולו של ההסכם.
- אבהיר כי אני מודעת לכך שלא בנקל ייעשה שימוש במנגנון האכיפה שבפקודת הבזיון מקום שמדובר בפסק־דין הנותן תוקף להסדר פשרה בין הצדדים. עם זאת, כפי שצוין, כל מקרה יש לבחון על-פי מאפייניו ונסיבותיו. אני סבורה כי במקרה דנן, כאשר המשיבים נמנעים בעקביות, משך שנים, מלקיים את הוראת סעיף 4 לפסק־הדין, ובה בעת נמנעו מלפעול לביטול הסדר הפשרה שבבסיס פסק־הדין, הפעלת מנגנון האכיפה הקבוע בפקודת הבזיון הינה הדרך היעילה וההולמת את נסיבותיו הקיצוניות של המקרה.
- כן אני ערה לכך שהסנקציה לפי פקודת הבזיון חריפה היא ועשויה להפוך דה־פקטו לסנקציה עונשית במהותה, ולכן יש לבחון בזהירות המתחייבת את הסנקציה הנבחרת בשים לב למכלול הנסיבות. בסופו של יום, הסנקציה צריכה להיות סבירה ומידתית, אך אין ברריות אלה לשלול שימוש במנגנון אכיפה זה גם אם הדבר נעשה במשורה. מקרה זה הוא מהמקרים הקיצוניים של אי־קיום צו שיפוטי שבאו בפני בית־משפט זה. לנגד עינינו עומדת המטרה לקיים אכיפה יעילה של צווי בתי־משפט ולהרתיע מפני הפרה בעתיד, ועל־כן הפעלת מנגנון האכיפה מכות פקודת הבזיון נכונה וראויה היא בנסיבות המקרה, מהטעמים שפורטו.
- האינטרס הכולל אפוא הוא להביא הליך זה לסימו, ובהקדם האפשרי, על-ידי אכיפת פסק־הדין במלואו. בנסיבות שחוארו, בהתחשב בכך שלא ניתן להביא לאכיפת הצו בדרך אחרת חמורה פחות, לרבות על דרך של הפעלת תקנה 122 לתקנות, ולאחר

א שפסק-הדין יושם על-ידי הצדדים למעט סעיף 4, אני סבורה כי אין מנוס מאכיפת ההסדר על דרך של השתת קנס או מאסר על המשיבים, על-פי סמכותו של בית-המשפט מכוח פקודת הבזיון תוך תקווה שבדרך זו תגיע הסאגה שבין האחים שרבט לסיימה.

סיוס

ב 19. לאור כל הנימוקים דלעיל אני סבורה שיש לאמץ את קביעתו של בית-המשפט המחוזי שלפיה הליך הבזיון ראוי בנסיבות המקרה, ועם זאת אני בדעה שיש לקבל את הערעור על החלטתו של בית-המשפט שלפיה יש להעדיף הליך דיוני על-פי תקנה 122 לתקנות על פני הליך לפי פקודת הבזיון.

ג לו תישמע דעתי, הייתי מציעה לחבריי לקבוע שההליך הראוי והמתאים הוא הליך לפי פקודת הבזיון, לפיכך אני מציעה להחזיר את התיק לבית-המשפט המחוזי על-מנת שיקבע את דרכי האכיפה המיידית נגד המשיבים על-פי פקודת הבזיון, לאחר שישמע את טענות הצדדים לעניין דרכי האכיפה, ולעניין זה בלבד. הדיון בעניין ייקבע לא יאוחר מתורש ימים ממועד שימוע פסק-דין זה.

ד כן אני מציעה לחייב את המשיבים 1-4 בהוצאות המערער ובשכר טרחת עורך-דין בסך של 10,000 ש"ח לכל אחד, ליום פסק-הדין.

ה המשנה לנשיא א' מצא

אני מסכים.

ו השופטת א' פרוקצ'יה

אני מסכימה.

ז הוחלט כאמור בפסק-דינה של השופטת ארבל.

ניתן היום, ב' בטבת תשס"ה (14.12.2004).